

АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ТА ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

УДК 316.324.8:004]:141.319.8

ЗАГОРОДНЮК Валерій Петрович

доктор філософських наук, професор, завідувач відділу філософської антропології Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ПЕРЕДУМОВА КОГНІТИВНОГО ПОВОРОТУ У ФІЛОСОФІЇ

Зміна епохи Модерну реаліями постмодерну супроводжується низкою поворотів у філософії. Власне суть цього повороту одна, але у залежності від ракурсу аналізу в поле зору дослідників потрапляють різні його аспекти. На зміну гносеології як домінанти модерного філософування приходять онтологія, причому не онтологія аристотелівського штибу, а саме соціальна онтологія. Ця переорієнтація зумовлена тим, що у фокус дослідження потрапляє людина, її буття у світі.

Зрозуміло, що аналізу гносеологічного суб'єкт-об'єктного відношення для розкриття всього багатства світу людини не достатньо. Тому цей поворот до онтології буття людини у світі називають ще й антропологічним поворотом у філософії.

Відношення людини до світу завжди опосередковане відношенням людини до людини. Тому вивчення буття людини у світі неможливе без дослідження комунікації між людьми. З огляду на цю обставину говорять також про комунікативний поворот у філософії.

Якщо врахувати, що для одного з фундаторів онтологічного повороту у філософії М. Гайдеггера домівною буття людини є мова, то його концепцію, поряд з концепцією пізнього Л. Вітгенштайна, можна вважати первісною версією лінгвістичного повороту у філософії.

Оскільки постмодерне дослідження мови акцентується не на синтаксисі або семантиці, а насамперед на прагматиці, де мова не відокремлена від її носія – людини, то можна говорити і про прагматичний поворот у сучасній філософії.

Отже, від гносеології до онтології буття людини – це магістральний шлях розвитку філософії від Модерну до постмодерну.

Проте подібна теза зовсім не означає, що гносеологія вичерпала можливості свого розвитку і має зійти з історичної арени, як вважають деякі сучасні мислителі.

Більш того, нині все частіше говорять про епістемологічний або когнітивний поворот у філософії. Я вважаю, що коли мова заходить про

ці повороти, то насамперед йдеться про переосмислення класичної теорії пізнання і пошуки нових неklasичних її форм. Іншими словами, під сумнів ставляться саме класична або класичні теорії пізнання і натомість пропонуються нові неklasичні епістемології.

Когнітивний поворот у філософії, вини комп'ютерної революції кнення когнітивістики як окремої науки і є однією з версій сучасних неklasичних епістемологій. Тому поняття епістемологічного повороту є набагато ширшим за своїм змістом, ніж поняття когнітивного повороту. Останній є лише одним з напрямків сучасного епістемологічного повороту, одним з варіантів пошуку нового образу сучасної неklasичної епістемології.

Когнітивний поворот відбувся у середині ХХ ст. під впливом трьох взаємопов'язаних чинників: у філософії – це антропологізація і соціалізація епістемології, яка призвела до становлення її неklasичних форм, у науці – виникнення принципово нових об'єктів пізнання, які зумовили подальшу суб'єктивізацію пізнавального процесу, у соціумі – становлення інформаційного суспільства під впливом комп'ютерної революції.

Когнітивний поворот проявляється у тому, що, гносеологічна проблематика зміщується з периферії філософських досліджень, куди вона потрапила на початку ХХ ст. у фокус сучасного філософського дискурсу, з одного боку, а з іншого боку, у конкретних науках (психологія, лінгвістика, нейрофізіологія тощо) з'являються відповідні дисципліни, які вивчають механізми когнітивної діяльності, відбувається когнітивізація науки.

Наслідком когнітивізації науки стало виникнення когнітивної науки (наук), які об'єднані єдиною проблематикою і схожими методологічними принципами. Традиційно до них відносять філософію (насамперед, епістемологію і методологію науки), психологію, лінгвістику, антропологію, нейрофізіологію, теорію інформації тощо. Водночас відбувається експансія когнітивної проблематики у царини й інших наук, таких як: когнітивна економіка, когнітивна соціологія пізнання, когнітивний аналіз політичного дискурсу в політології, соціобіологія, нейромаркетинг та інші.

Таким чином, становлення інформаційного суспільства під впливом комп'ютерної революції – це один з важливих чинників когнітивного повороту у філософії і науці, який, у свою чергу, сприяє подальшій інформатизації суспільства.